

- and Public Health, vol. 18, no. 12, MDPI AG - P. 651-655. DOI: <https://doi.org/10.3390/ijerph18126510> (accessed 05.05.2024)
- 8 Leu, D., Kinzer, C., Coiro, J., Castek, J. and Henry, L. (2013), *New Literacies: A Dual-Level Theory of the Changing Nature of Literacy, Instruction, and Assessment*. Theoretical Models and Processes of Reading - pp.1150-1181. DOI:10.1598/0710.42. (accessed 09.05.2024)
- 9 Larhmaid Maryem (2023), *The Impact of Reading Medium on the Comprehension and Judgment of Performance of Moroccan EFL Readers*. Journal of English Language Teaching and Applied Linguistics 5(1)– P. 22-34. DOI:10.32996/jeltal.2023.5.1.4 (accessed: 09.05.2024)
- 10 Schwabe, A; Brandl, L and Stocker, G. (2021), *Experiencing literature on the e-reader: The effects of reading narrative texts on screen*. Journal of research in reading. Volume 44, Issue 2. –Page 319-338. DOI 10.1111/1467-9817.12337. <https://www.webofscience.com/wos/woscc/full-record/WOS:000613129600001> (accessed: 16.05.2024)
- 11 Zhao Ying, Wu Xinchun and Li Liping (2023) *How does spelling contribute to reading comprehension in Chinese beginning readers? Testing the mediating role of word reading fluency*. Journal of research in reading. Volume 46. Issue 4. - P. 393-410. DOI 10.1111/1467-9817.12434. <https://www.webofscience.com/wos/woscc/full-record/WOS:001052417700001> (accessed: 16.05.2024)
- 12 *Reading Literacy of Kazakhstani youth. Survey* (2023) available at: <https://forms.gle/UkRrhAVdo9SLCwEAA> (accessed 16.05.2024)
- 13 Koyuncu, İlhan, and Tahsin Fırat (2021). *Investigating Reading Literacy in PISA 2018 Assessment*. International Electronic Journal of Elementary Education, vol. 13, no. 2. - P. 263–275. DOI: <https://doi.org/10.26822/iejee.2021.189> (accessed 17.05.2024)
- 14 Rojas-Torres, Luis, et al. (2021), *Teacher and Student Practices Associated with Performance in the PISA Reading Literacy Evaluation*. *Frontiers in Education*, vol. 6, Frontiers Media SA – P. 231-249 DOI. <https://doi.org/10.3389/feduc.2021.658973> (accessed 20.08.2024)
- 15 Shatunova, Olga, et al. (2021), *Transforming the Reading Preferences of Today's Youth in the Digital Age: Intercultural Dialog* Journal of Ethnic and Cultural Studies, vol. 8, no. 3, Modestum Publishing Ltd. - P. 62–73. DOI: <https://doi.org/10.29333/ejecs/347> (accessed 26.08.2024).

Received: 26.01.2025

MFTAP 16.01.45

DOI: [10.59102/kufil/2025/iss1pp302-316](https://doi.org/10.59102/kufil/2025/iss1pp302-316)

Р.Д. Бердикулова¹, А.О. Елюбаева¹, А.А. Каирова¹, Б.О. Бектемирова¹

¹Шоқан Уәлиханов атындағы Көкшетау Университеті, Көкшетау, 020000, Қазақстан Республикасы

МӘДЕНИЕТАРАЛЫҚ ҚАРЫМ-ҚАТЫНАСТЫ ОҚЫТУ БАРЫСЫНДА ГИРТ ХОФСТЕДЕНІҢ АЛТЫ МӘДЕНИ ӨЛШЕМІН ҚОЛДАНУ

Мақалада Гирт Хофстеденің мәдени айырмашылықтарды талдауға және түсінуге бағытталған алты мәдени өлшемі қарастырылады. Бұл теория мәдениетаралық қарым-қатынастың табыстылығын қамтамасыз ететін іргелі концептуалды негіз ретінде және шет тілін меңгеру үдерісінде қолданылуы мүмкін әдіснамалық құрал ретінде ұсынылады. Зерттеу барысында Г. Хофстеденің мәдени өлшемдерін практикалық сабақтарда қолдану, студенттерге арналған оқу тапсырмаларын әзірлеу және олардың нәтижелерін бағалау әдістері қолданылды. Оқыту барысында студенттердің мәдени өлшемдер туралы теориялық білімдерін практикалық жағдайларда іске асыруға бағытталған топтық пікірталастар, рөлдік ойындар және кейс-стади сияқты интерактивті әдістер

пайдаланылды. Нәтижелер көрсеткендей, Г. Хофстеденің мәдени өлшемдері бойынша жүргізілген жұмыс қатысушылардың мәдени айырмашылықтар туралы танымын елеулі түрде кеңейтіп, олардың мәдениетаралық коммуникация дағдыларын дамытуға ықпал етеді. Студенттер өзге елдердің мәдени ерекшеліктері туралы хабардарлықтың артуын және әртүрлі мәдени өкілдермен өзара іс-қимылда бейімділік деңгейінің жоғарылауын атап өтті.

Кілт сөздер: мәдениетаралық қарым-қатынас, Гирт Хофстеде, мәдениет, мәдениетаралық ерекшеліктер, мәдени өлшемдер.

НЕГІЗГІ ЕРЕЖЕЛЕР

Қазіргі уақытта білім мен ғылым кез келген мемлекеттің даму, өркендеу көрсеткіші. Сонымен қатар үнемі өзгеріп отыратын қоғамдық және ғылым әлемінде ЖОО өзгеріссіз қала алмайды. «Қазақстан Республикасында 2020–2025 жылдарға арналған тіл саясатын іске асыру жөніндегі мемлекеттік бағдарлама» құзыреттер мен оның тәсілдерін енгізуді, әмбебап білімнің, іскерліктің, дағдылардың жаңа жүйесін қалыптастыруды, сондай-ақ, білім алушылардың дербес қызметі мен жеке жауапкершілігінің тәжірибесін, яғни қазіргі заманғы түйінді тұжырымдамаларды белгілейді [1].

Гирт Хофстеденің мәдени өлшемдер теориясы мәдениетаралық айырмашылықтарды талдау үшін кеңінен қолданылады және осы тұрғыда пайдалы болуы мүмкін. Бұл теорияға сәйкес мәдениетаралық айырмашылықтарды бес мәдени өлшем бойынша сипаттауға және салыстыруға болады: қуат арақашықтығының индексі, белгісіздікке төзімділік, индивидуализм мен коллективизм, ерлер және әйелдер типі (маскулиндік пен фемининділік), ұзақ мерзімді және қысқа мерзімді бағдар, болжам (индульгенция және ұстамдылық) [2].

Мәдениетаралық қарым-қатынасты оқыту шет тілдерін меңгертуде жеткілікті деңгейде назарға алынбайды. Бұл, негізінен, оқытушылардың осы бағыттағы түсінігі мен тәжірибесінің жеткіліксіздігімен, сондай-ақ мәдениетаралық қарым-қатынастың теориялық негіздемесінің әлсіздігімен, оның тек белгілі бір мәдени құбылыстарды сипаттаумен шектелуімен түсіндіріледі. Нәтижесінде батыс мәдениетін оқыту тілді оқытудың көмекші және қосымша құралы ретінде қарастырылады. Студенттер тек батыс мәдениеті туралы фрагментті және жүйесіз білім алады, ал мазмұны мен қолданылатын әдістері мәдениетті оқытудың мақсатты талаптарынан алыс.

Бұл зерттеуде біз келесі сұрақтарға жауап табуға тырысамыз:

- Білім беру тәжірибесінде мәдени өлшемдерді пайдалану арқылы студенттерде мәдениетаралық коммуникацияның қандай нақты дағдылары дамиды?
- Мәдени айырмашылықтар туралы білім беру үшін алты мәдени өлшем негізінде оқытудың ең тиімді әдістері қандай (пікірталастар, рөлдік ойындар, кейс-стади)?
- Мәдени өлшемдерді қолдану студенттердің мәдени айырмашылықтарды қабылдауы мен қарым-қатынасына қалай әсер етеді?

Мәдени айырмашылықтар мәдениетаралық қарым-қатынастың сәтсіздігіне әкелетін негізгі факторлардың бірі болып табылады және оның тиімділігіне тікелей әсер етуі мүмкін. Алайда мектептерде Батыс мәдениетін оқытатын көптеген оқытушылар Қытай мен Батыс, атап айтқанда Ұлыбритания мен АҚШ арасындағы мәдени айырмашылықтарға назар аударады, нәтижесінде Қытай мен басқа Батыс елдерінің арасындағы айырмашылықтарды елемейді. Сонымен қатар, батыс мәдениетін оқыту процесінде мәдениетаралық коммуникативті құзыреттілікті дамытуға тиісті назар аударылмайды, ал оқытушылар оқытудың жалғыз әдісін және ақпараттың жалғыз көзін пайдаланады. Студенттер Батыс мәдениетін тек мектептер мен аудиторияларда әдетте бір оқыту әдісі арқылы оқиды, ал оқытушылардың көпшілігінде мәдениетаралық коммуникация бойынша білім мен практикалық тәжірибе жетіспейді. Бұл факторлар студенттердің Батыс мәдениеті туралы білімінің жетіспеушілігіне және мәдениетаралық қарым-қатынас дағдыларының әлсіздігіне әкеледі.

Гирт Хофстеденің мәдени өлшемдері оның 1960-1970 жылдардағы IBM компаниясының әртүрлі бөлімшелері арасындағы құндылық айырмашылықтарын зерттеген ауқымды зерттеуінен бастау алады. Зерттеу үш аймақтағы 50 елден 100 000-нан астам қызметкерді қамтыды. Қысқаша айтқанда, алты мәдени өлшем мәдениетаралық менеджмент, мәдениетаралық қарым-қатынас және мәдениетаралық ортадағы тұлғааралық мінез-құлықтың басқа түрлері үшін практикалық негіз болып табылады [3].

Біздің зерттеуіміз Гирт Хофстеденің мәдени өлшемдер теориясының мәдениетаралық қарым-қатынасты оқытудағы артып келе жатқан қызығушылық пен мойындалуға сай келетінін көрсетеді. Бұл теорияның тұжырымдамасы білім беру және психология саласындағы зерттеушілер үшін құнды әдіснамалық негіз ретінде қарастырылады. Біз Уолкер А., Диммок К., Петровская М.Ж., Петровский Я. сияқты зерттеушілердің пікірін қолдаймыз, олар Герт Хофстеденің мәдени өлшемдері теория мен тәжірибенің құндылығын әртүрлі мәдени көзқарастар тұрғысынан ашуы мүмкін екенін, бұл өз кезегінде қазіргі үстем парадигмалардың қалыптасуына ықпал етіп, оларға әсер етуі мүмкін екенін айтады [4].

КІРІСПЕ

Мәдениетаралық коммуникация коммуникаторлар арасындағы мәдени шектерді сәйкестендіруге арналған тұжырымдама болып табылады және ол тұлғалар мен қауымдастықтар арасындағы интеракция барысында жүзеге асырылады. Айырмашылықтардың барын түсіну және қабылдау қабілеті, сайып келгенде, мәдениетаралық байланыстың нәтижесіне әсер етеді. Коммуниканттарды түсіну процесі құқықтық сана, жас, жыныс, кәсіп немесе әлеуметтік мәртебе сияқты бірқатар факторлардың әсерінен жүреді. Сондықтан мәдениетаралық қарым-қатынас актісінің сәтті болуы толеранттылық деңгейіне, сондай-ақ тараптардың мәдениетаралық тәжірибесінің болуына тікелей байланысты [5].

Зерттеу Гирт Хофстеденің алты мәдени өлшемдерін оқытуды жақсартуға және мәдениетаралық қарым-қатынасты түсіну мақсатында қалай тиімді пайдалануға болатынын, оларды білім беру мекемелерінде қолданудың тәжірибелік аспектілеріне және мәдениетаралық өзара әрекеттесуді жақсартуға әсерін ескере отырып талдауға бағытталған. Бұл зерттеу «Шет тілі: екі шет тілі» мамандығы бойынша екінші курс студенттерінің қатысуымен «Мәдениетаралық коммуникация контексінде негізгі шет тілі» пәні бойынша жүргізілді.

Бұл зерттеудің мақсаты мәдениетаралық қарым-қатынасты оқыту мақсатында Г.Хофстеденің алты мәдени өлшем теориясын ұсыну және оның екінші тілді үйренумен байланысын білу. Мақсатқа жету үшін келесі міндеттерді орындау қажет:

- Г. Хофстеденің алты мәдени өлшеміне және олардың мәдениетаралық қарым-қатынасқа әсеріне жүйелі талдау жүргізу;
- Студенттердің Г.Хофстеденің мәдени өлшемдерінің белгілі бір елдегі іскерлік тәжірибеге әсері туралы жобалық жұмысын талдау;
- Мәдениетаралық қарым-қатынас саласындағы құзыреттілікті және екінші шет тілін оқытудағы тиімділікті арттыру бойынша ұсыныстарды сипаттау.

Біздің оқу бағдарламамыз мәдениетаралық қарым-қатынас сабақтарында келесі қажеттіліктерді қанағаттандырды:

- Мәдениетаралық түсіністік пен эмпатияны қалыптастыру;
- Студенттердің бір-бірімен және басқа мәдениеттер өкілдерімен салауатты қарым-қатынасын тәрбиелеу;
- Студенттердің өз мәдениеттерін терең түсінуге және Қазақстандық мәдениеттің басқа елдермен байланысын терең түсінуге ықпал ету.

Гирт Хофстеденің алты мәдени өлшемін мәдениетаралық қарым-қатынас тренингіне біріктіру, студенттердің мәдени айырмашылықтар туралы түсінігін айтарлықтай жақсартады, әрі олардың мәдениетаралық өзара әрекеттесулерде тиімді шарлау қабілетін арттырады және әртүрлі мәдени контексттерде қарым-қатынастың сәтті нәтижелеріне әкелеуі зерттеу гипотезасы болып табылады.

Мәдениетаралық қатынас теориясы Еуропа елдерінде және Ресейде XX ғасырдың 90-жылдарында қарқынды дамып, ол шет тілдерін оқытумен және зерттеумен байланысты болды. Бұл ретте М. Беннеттің, М. Хупстың, В.С. Библердің, В.П. Фурманованың, В.П. Кузовлевтің, С.Г. Тер-Минасованың, В.В. Красныхтың, Д.Б. Гудковтың, И.Э. Ключановтың, Л.Н. Ваулинаның, Л.И. Гришаеваның, А.П. Садохиннің, О.А. Леонтовичтің еңбектерін атап өткен жөн. Қазақстанда мәдениетаралық қатынастың дамуының алғышарттары А. Байтұрсынов, Қ. Жұбанов, С. Аманжолов, Е.Н. Жанпейісов, Ә.Т. Қайдаров, М. Копыленко, Э.Д. Сүлейменова, Р.Ғ. Сыздықова және т.б. қазақстандық тіл білімінің белгілі өкілдерінің еңбектерінде қаланған. Ресурстар ретінде «Exploring culture» «The culture map», «OPEN (Online Professional English Network)», «Country comparison tool (елдерді салыстыру құралы)» сияқты кітаптар мен сайттар пайдаланылды, сонымен қатар біз Пол Педерсон, Герт Хофстеде, Герт Ян Хофстеде және Эрин Мейер сияқты зерттеушілердің жұмыстарына сүйендік.

Зерттеудің маңыздылығы Гирт Хофстеденің алты мәдени өлшемді қолдану арқылы мәдениетаралық коммуникация саласындағы білім беру мен кәсіптік оқытуды жетілдіруге құрылымдық көзқарасты қамтамасыз ету болып табылады, осылайша әртүрлі жағдайларда мәдениетаралық түсіністік пен тиімділікті жақсартады. Онда оқытушылар мен ұйымдарға мәдени айырмашылықтарды жақсырақ шешуге және табысты жаһандық өзара әрекеттесуді қолдауға мүмкіндік беретін практикалық ақпарат бар.

МАТЕРИАЛДАР МЕН ТӘСІЛДЕР

Қазіргі уақытта гуманитарлық пәндердің білім беру жүйесіндегі рөлі айтарлықтай артуда, сондай-ақ пәнаралық интеграцияның маңызы да өсуде. Бұл студенттердің жеке оқу пәндері арқылы қалыптасатын дүниетанымның оқшауланған емес, жан-жақты жүйе ретінде құрылуына мүмкіндік береді.

Мәдениетаралық қарым-қатынас саласындағы жаһандық өзгерістермен сипатталатын әлемдік қоғамдастық дамуының қазіргі кезеңі тілдік білім берудегі бағдарлардың өзгеруін анықтайды, олардың негізгісі студенттердің мәдениетаралық құзыреттілігін қалыптастыру болып табылады. Қазіргі білімнің алдында әртүрлі мәдениеттердің өзіндік ерекшелігін түсінетін және бағалайтын, мәдениетаралық қарым-қатынасқа дайын және қазіргі әлемнің шындықтарында басқа ұлт өкілдерімен өзара түсіністік пен ынтымақтастықта өмір сүре алатын жаһандық бағдарланған тұлғаны қалыптастыру міндеті тұр [6].

Шетел тілін үйреткенде студенттерге тек тілді ғана үйретіп қоймай, тіл мен мәдениетті бір-бірімен байланыстырып, жүйелі білім берудің маңызды жолын қарастырып, қоғамдық құбылысқа сай етіп, нақты ұйымдастырылған білімдерді жас ұрпаққа меңгерту біздің мақсатымыз деп есептейміз [7].

Бакалавриат студенттерінің мәдениетаралық қарым-қатынастық жауапкершілігі шет тілдеріндегі білім негізінде кәсіби қызметте мәдениетаралық өзара әрекеттестікті тиімді жүзеге асыруға және өз мәдениеті мен басқа мәдениет өкілдері арасында делдалдық қатынастарды орнатуға бағытталған. Бұл процесс студенттердің белгілі бір халықтың және өркениеттің мәдениетаралық диалог тарихын түсінуіне, мәдениеттердің өзара байытуы мен өзін-өзі жүзеге асыруына мүмкіндік береді. Осы мақсатпен біздің зерттеу Г. Хофстеденің алты мәдени өлшемін оқытуда тиімді әдістерді анықтауға және олардың білім беру мекемелерінде мәдениетаралық қарым-қатынасты жақсартуға қалай әсер ететінін талдауға бағытталған. Зерттеу «Шет тілі: екі шет тілі» мамандығының екінші курс студенттерімен «Мәдениетаралық коммуникация контексіндегі негізгі шет тілі» пәні аясында жүргізілді.

Біз осындай зерттеулерді шетелдік ғалымдардың еңбектерінен таба аламыз (Я.Гао, с. Акайоглу Б. Узум, Бенджамин х. Нам, Б. Язан, и. Ян, Р. Дрегер, С. Л. Хеггернес). Қазақстанда шет тілін оқыту үшін мәдениетаралық коммуникативтік құзыреттіліктің маңыздылығымен К. Смакова мен Б. Паулсруд (2020) келісті.

Г.Хофстеденің мәдени өлшеу теориясы елдер арасындағы мәдени айырмашылықтарды талдау үшін маңызды теория болып табылады. Ол алдыңғы абстрактілі мәдениетаралық зерттеулерді нақтылайды және цифрландырады және трансұлттық экономика мен саудаға, халықаралық қарым-қатынасқа, шет тілдерін оқытуға және басқа аспектілерге өте маңызды әсер етеді [8].

Гирт Хофстеде мәдениеттің жұмыс орнындағы құндылықтарға қалай әсер ететінін зерттеу негізінде мәдени өлшемдер теориясын жасады. Хофстеденің анықтамасына сәйкес, мәдениет - бұл сананың ұжымдық бағдарламалауы, ол адамдар тобының немесе класының әрбір мүшесіне бір-бірінен ерекшеленуге мүмкіндік береді. Осы теорияға сүйене отырып, Хофстеде ұлттық мәдениеттің алты өлшемін анықтады. Біз осы алты өлшемге қысқаша шолу жасаймыз және олардың мәдениетаралық қарым-қатынас үшін неліктен маңызды екенін анықтаймыз.

Қуат арақашықтығының индексі - билікті қабылдауды, қоғамның, мекеменің немесе ұйымның салыстырмалы түрде аз күшке ие мүшелерінің биліктің біркелкі бөлінбеуін күту және оған жол беру дәрежесін анықтайды. Биліктен алыстау жоғары елде адамдар беделді көбірек құрметтейді, қызметкерлер басшыларға қарсы шығуға батылы бармайды, жастар үлкендерге бағынады, билікке ие адамдар артықшылықтарға ие және беделге қарсы тұру әдеттегідей емес. Ал биліктен алыстау төмен елдерде адамдар теңдікке көбірек келіседі, оқушылар мұғалімдеріне қарсы шығады, қызметкерлер бастықтарын атымен атайды және беделге оңай қарсы тұруға болады. Бұл өлшем билік туралы көзқарастардың өзгеруіне байланысты әр түрлі елдерде әр түрлі болады. Бір жағынан, еуропалықтар мен американдықтар жеке тұлғаға көбірек көңіл бөле отырып, билікті онша бағаламайды. Екінші жағынан, араб елдері биліктің ықпалына баса назар аударады және олардың институттары, мейлі ол мемлекеттік ведомстволар немесе кәсіпорындар болсын, қандай да бір дәрежеде билікпен байланысты. Осылайша, еуропалық және араб елдері биліктен алыстаумен айтарлықтай ерекшеленеді.

Белгісіздікке төзімділік дегеніміз-бұл мәдениеттегі адамдардың құрылымсыз, түсініксіз немесе болжанбайтын жағдайлардан және қатаң мінез-құлық кодекстерін сақтау және абсолютті шындыққа сену арқылы болдырмауға тырысатын жағдайлардан қобалжу деңгейін анықтайтын индекс. Белгісіздіктен аулақ болу деңгейі жоғары елдер беделге, мәртебеге, еңбек өтіліне, жасына және т.б. үлкен мән береді. Олардың тұрғындары бұл сценарийлерден аулақ болуға тырысады, жұмыс қауіпсіздігін қамтамасыз етеді, көбірек ережелер орнатады, радикалды мінез-құлыққа жол бермейді және абсолютті білім мен пайымдауларға сенеді. Белгісіздіктен аулақ болу деңгейі төмен елдер девиантты мінез-құлық пен пікірлерге төзімді және ережелер мен нормалар аз. Олардың адамдары көбінесе әртүрлі идеялардың қатар өмір сүруіне жол бермейді, ал қызметкерлер автономды және тәуелсіз жұмыс істеуге бейім. Мысалы, белгісіздіктен аулақ болудың жоғары дәрежесімен сипатталатын Жапонияда өмір бойы жалдау енгізілді. Керісінше, АҚШ-та, белгісіздіктен аулақ болу деңгейі төмен елде өмір бойы жұмысқа орналасу енгізілмеген және белсенді түрде зерттелмеген.

Индивидуализм мен коллективизм өлшемі қоғамның жеке адамның немесе топтың мүдделеріне мән беретіндігін өлшейді. Индивидуалистік қоғамдар еркін тұлғааралық қатынастарға ие және адамдар өздеріне және отбасыларына қамқорлық жасауға бейім. Ұжымдық қоғамдар қоғамдастық қатынастарына назар аударады және үлкен отбасына қамқорлық жасайды, ал берік қоғамдастық қатынастары үнемі қорғауды қамтамасыз етеді; әркім басқалардың мүдделерін ескеруі керек, ал ұйым мүшелері ұйымға рухани міндеттемелер мен адалдықты көтереді. Жапония-ұжымдық мәдениеттің мысалы, ал Америка Құрама Штаттары - индивидуалистік мәдениет.

Ерлер және әйелдер типі (маскулиндік пен фемининділік) өлшемі қоғамның қандай қасиеттерді көбірек бағалайтынын зерттейді: ер адамдарға тән бәсекеге қабілеттілік пен табандылық сияқты қасиеттерді ме, әлде әйел адамдарға тән кішіпейілділік пен басқаларға қамқорлық көрсету сияқты қасиеттерді ме. Қоғам еркектік қасиеттерді қаншалықты жоғары бағаласа, ерлер мен әйелдердің құндылықтарындағы айырмашылықтар соғұрлым үлкен болады. Бизнес тұрғысынан алғанда, маскулиндік деңгейі жоғары ел саналатын АҚШ-та негізгі шешімдер әдетте компанияның жоғары басшылығында қабылданады, ал қызметкерлер жиі жұмыс ауыстыруы және компаниямен сәйкестендірудің болмауы себепті басқаруға белсенді қатыспайды.

Ұзақ мерзімді және қысқа мерзімді бағдар өлшемі мәдениеттің өкілдерінің материалдық, эмоционалдық және әлеуметтік қажеттіліктерін қанағаттандыруды кешіктіруге қаншалықты жайлы қарайтынын көрсетеді. Ұзақ мерзімді бағдар ұстанатын адамдар қазіргі өмірінің болашаққа әсеріне назар аударып, ұзақ өмір сүру жолын біліп, табандылық пен үнемшілдікке баса назар аударады. Қысқа мерзімді бағдар ұстанатын адамдар өткеннің қазіргі өмірге әсеріне көңіл бөліп, өткеннің құндылықтарын, бет-бейнесін сақтау және әлеуметтік міндеттемелерді орындау сияқты қасиеттерді қолдайды. Ұзақ мерзімді бағдар барлық елдерде экономикалық өсумен тығыз байланысты, ал ғалымдар ұзақ мерзімді бағдардың XX ғасырдың соңында Шығыс Азиядағы жылдам экономикалық өсудің негізгі себептерінің бірі болғанын айтады. Ұзақ мерзімді бағдарға ие елдерге Қытай, Жапония, Корея, Үндістан және Тайланд жатса, қысқа мерзімді бағдарға ие елдерге Нигерия, Филиппин және Канада жатады.

Болжам (индугенция және ұстамдылық) - бұл қоғамның өз мүшелеріне негізгі қажеттіліктерін қанағаттандыруға және өмірден ләззат алып, рахаттануға қаншалықты мүмкіндік беретіні. Рахаттануға бейім мәдениет адамдарға өмірден еркін ләззат алуға және негізгі, табиғи адамдық қалауларын қанағаттандыруға мүмкіндік береді. Ұстамдылық мәдениеті қалауларды әлеуметтік нормалармен шектеу керек деп санайды және адамдардың өздерін еркелетпей, керісінше, көбірек мақсат пен жауапкершілік сезіміне ие болуын қолдайды. Адамдар рахаттану немесе ұстамдылықты таңдайтынын анықтайтын үш маңызды құндылық өлшемі бар: бақытқа деген қажеттілік деңгейі, өмірді басқарудың құндылығы және қанағаттану құндылығы [9].

«Мәдениетарлық қарым-қатынас мәнмәтініндегі базалық шетел тілі» пәнін оқу барысында «Шет тілі: екі шет тілі» мамандығының екінші курс студенттері алты өлшемді жеке-жеке зерттеп, аудиторияда талқылаулар жүргізіп, подкасттар тыңдап, мәтіндер оқып, осы өлшемдердің мәдениетаралық коммуникация үшін неліктен шешуші маңызы бар екенін түсіну үшін жаттығулар жасады. Теориялық материалды оқу барысында студенттер «Country comparison tool (елдерді салыстыру құралы)» веб-сайтымен танысты [10]. Бұл сайтта елдердің сапалы тізімі берілген, сондықтан студенттер әртүрлі елдердің мәдениеттерін салыстыра алады және ол келесі мақсаттарға арналған:

- Пайдаланушыларға әртүрлі елдер арасындағы негізгі статистикалық деректер мен көрсеткіштерді салыстыруға мүмкіндік беру, мысалы, экономикалық көрсеткіштер, өмір сүру деңгейі, демографиялық деректер және басқа да маңызды параметрлер.
- Елдер арасындағы мәдени, әлеуметтік және саяси айырмашылықтарды талдауға көмектесу, бұл зерттеулер, бизнес немесе саяхат үшін пайдалы болуы мүмкін.
- Сенімді деректер негізінде салыстырмалы талдау жүргізу арқылы бизнес, инвестициялар, сапарларды жоспарлау немесе көшу үшін негізделген шешімдер қабылдауға көмектесу.
- Жаһандық мәселелерді зерттейтін және халықаралық салыстыруларға қызығушылық танытатын студенттер, зерттеушілер және оқытушылар үшін білім беру ресурсы ретінде қызмет ету.

НӘТИЖЕЛЕР

«Мәдениетарлық қарым-қатынас мәнмәтініндегі базалық шетел тілі» пәні аясында «шет тілі:екі шетел тілі» мамандығының екінші курс студенттері Гирт Хофстеде ұсынған алты мәдени өлшем бойынша екі ел мен Қазақстан арасындағы мәдени айырмашылықтарды өз бетінше зерттеді, атап айтқанда:

- Қуат арақашықтығының индексі
- Белгісіздікке төзімділік
- Индивидуализм мен коллективизм
- Ерлер және әйелдер типі (маскулиндік пен фемининділік)
- Ұзақ мерзімді және қысқа мерзімді бағдар
- Болжам (индугенция және ұстамдылық)

Аралық бағалау үшін біз әртүрлі мәдени аспектілерді бейнелейтін жағдайларды сипаттауға бағытталған жазбаша тапсырма әзірледік. Тапсырманың мақсаты – студенттердің әртүрлі мәдени сипаттамалардың жұмыс орнында және одан тыс сценарийлерде қалай көрінетінін тану және тұжырымдау қабілетін бағалау. Әр жұп немесе топ бір өлшемге назар аударады. Мақсаты – студенттердің әртүрлі мәдени аспектілерді түсінуін және осы аспектілердің әртүрлі контекстерде, әсіресе жұмыс орнындағы сценарийлерде қалай көрінетінін тану және тұжырымдау қабілетін бағалау. Әрбір мәдени өлшемді бейнелейтін нақты жағдайларды сипаттай отырып, студенттер өз білімдері мен түсініктерін көрсетеді, осылайша мәдениетаралық қарым-қатынас дағдыларын және мәдени құзыреттілікті дамытады.

Тапсырманың егжей-тегжейі: Студенттерден олар бұрын оқыған мәдени өлшемдерге қатысты өз білімдері мен түсініктерін көрсететін нақты жағдайларды сипаттау сұралды. Мысалы, биліктен алыстау өлшемі үшін олар екі жағдайды сипаттауы керек еді: біреуі теңқұқылы қоғамды, ал екіншісі иерархиялық қоғамды бейнелейтін жағдайды.

Теңқұқылы қатынастар (Low Power Distance): Билік қашықтығы төмен немесе теңқұқылы қатынастардың мысалы болып табылатын жағдайды сипаттаңыз. Бұл тапсырманы орындау үшін біз теңқұқылы қоғамның анықтамасын бердік.

Иерархиялық қатынастар (High Power Distance): Билік қашықтығы жоғары немесе иерархиялық қатынастардың мысалы болып табылатын жағдайды сипаттаңыз. Қалған барлық өлшемдер бойынша да осылай жасалады.

Студенттер тапсырмаға арнайы жасалған келесі критерийлер бойынша бағаланды:

- Мәдени өлшемдерді түсіну: Белгілі мәдени өлшемдерге қатысты сипатталған жағдайлардың дәлдігі мен маңыздылығы.
- Ашықтық және жүйелілік: Ойларды анық, ұйымдасқан және қисынды түрде баяндау қабілеті.
- Мысалдарды пайдалану: Әрбір мәдени өлшемді бейнелейтін нақты және орынды мысалдар.
- Сын тұрғысынан ойлау: Сипатталған жағдайларды терең талдау және ой елегінен өткізу, мәдени салдарларды жан-жақты түсінуді көрсету.

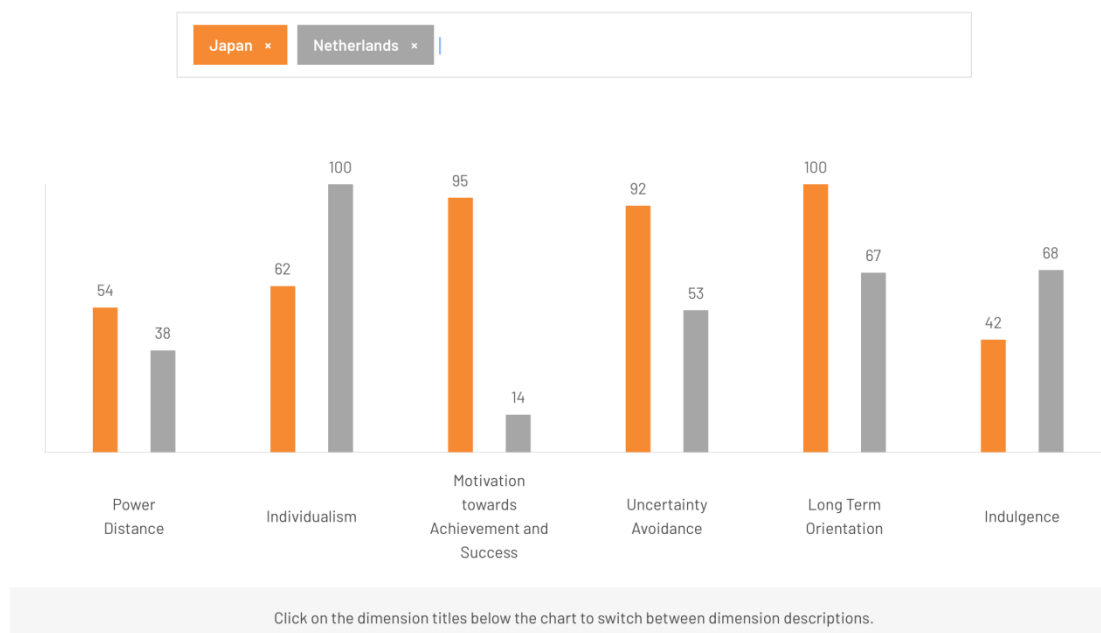
Қорытынды емтиханға көшетін болсақ, біз «Мәдениет елшісі» деп аталатын қорытынды жобаны әзірледік. Бұл жобаның мақсаты – студенттерді мәдени кеңесшілер рөлінде көрсететін нақты сценарийді модельдеу және презентация жасау. Презентацияның талаптары келесідей болды:

Әрбір мәдени өлшем бойынша студенттер бизнес жүргізуге қатысты практикалық мысалдар келтіріп, Омаровтар отбасына мәдени айырмашылықтарды ескере отырып, шетелде бизнес бастауға кеңестер берді.

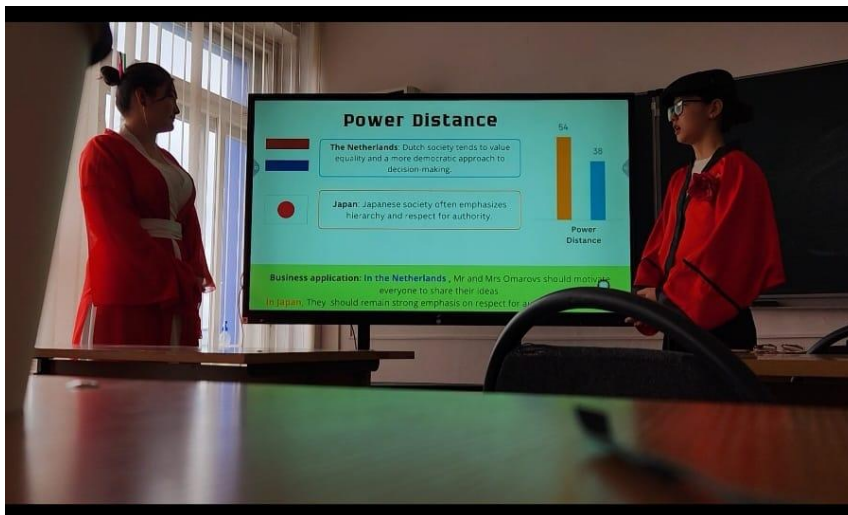
Қорытынды жобада студенттер «Country comparison tool (елдерді салыстыру құралы)» сайты пайдаланып, презентация әзірледі, онда Қазақстан мен өздері таңдаған елдің осы алты мәдени параметр бойынша қалай ерекшеленетінін түсіндірді. Мақсаты – Омаровтар отбасына осы айырмашылықтар туралы айтып беру, сол арқылы оларға өз бизнестерін таңдаған елде сәтті ашуға көмектесу болды. Студенттер кәсіби презентация жасап, Қазақстан мен өздері таңдаған ел арасындағы мәдени айырмашылықтарды талқылауға жақсы дайындалуы керек болды. Әрбір студент немесе жұп Г.Хофстеденің 120 елінен тұратын тізімінен бірегей елді таңдауы керек болды. Екі студент немесе жұп бір елді таңдамауы керек еді, осылайша мәдени салыстырулардың кең ауқымын қамтамасыз еттік.

Студенттер жеке немесе жұп болып жұмыс істей алды. Студенттер Қазақстанның және өздері таңдаған елдің әрбір алты өлшем бойынша бағаларын ұсынды және бұл бағалардың нені білдіретінін түсіндірді.

Сурет 1. «Country comparison tool» сайты дайындаған, Жапония және Нидерланд елдерінің мәдени айырмашылықтары

Студенттер бұл жоба бойынша ерекше жұмыс жасады. Олар мәдени аспектілерді терең түсінетінін көрсетті және оларды нақты бизнес сценарийлерде тиімді қолданды. Студенттердің презентациялары мазмұнды, жақсы әзірленген және жоғары кәсібилікпен ерекшеленді. Олар мәдени айырмашылықтарды ғана анықтап қоймай, сонымен қатар бизнес-ортада осы айырмашылықтарды басқару бойынша практикалық кеңестер берді.

Сурет 2. Студенттер «Мәдениет елшісі» атты қорытынды жобаны қорғау барысында

Мұнда сіз Қазақстан мен Жапонияның мәдениеттерін Г.Хофстеденің алты мәдени өлшемі бойынша салыстырып жатқан кеңесші рөліндегі екі еңбекқор студентті көре аласыз. Олар айырмашылықтарды ғана анықтап қоймай, сонымен қатар Омаровтар отбасына Жапонияда болуы мүмкін мәселелерді шешудің жолдарын ұсынды. Сонымен қатар, олар дәстүрлі жапон киімдерін киіп, презентацияға шынайылық пен құрмет көрсетті. Зерттеу барысында студенттер елдердің мәдени айырмашылықтарын көзбен көріп, түсіну үшін «Country comparison tool (елдерді салыстыру құралы)» сайтын белсенді пайдаланды. Мысалы, студенттер тобы Жапония мен Нидерланд сияқты елдерді тандап, «Country comparison tool (елдерді салыстыру құралы)» сайтын пайдалана отырып, елдердің барлық мәдени айырмашылықтарын алты мәдени өлшем бойынша көрнекі түрде көрсетті.

Шетел тілін оқыту мен меңгеру халықтардың өзара әрекеттестігі мен ынтымақтастығын қамтамасыз етуі тиіс, сондықтан шет тілдерін оқыту процесі тіларалық мәдениетаралық қатынасқа дайындыққа бағытталуы қажет. Мәдени білімнің жетіспеушілігі коммуниканттардың бір тілде сөйлесуіне қарамастан, жиі түсінбеушілікке және қақтығыстарға әкелуі мүмкін. Оқыту тәжірибесі көрсеткендей, тек шет тілі оқылатын елдің мәдениетін зерттеуге бағытталған практика студенттердің өз аймақтық мәдениетіне қатысты фактілер мен құбылыстар туралы ақпаратты жеткізе алмауына себеп болады, нәтижесінде олар нақты қарым-қатынас барысында мәдениеттің өзіндік ерекшелігін толық аша алмайды. Сондықтан шет тілін оқытуда аймақтық мәдени зерттеулерді пайдалану оқытушы мен студенттер үшін тіл мен сол елдің мәдениетін меңгеруде кең мүмкіндіктер ашады, бұл мәдениетаралық коммуникацияны тиімді дамытуға ықпал етеді [11].

ТАЛҚЫЛАУ

Көптеген зерттеушілер мәдениетаралық құзыреттілік мәдениеттер арасындағы айырмашылықтарды, соның ішінде белгілі бір әдет-ғұрыптарды, құндылықтарды және қарым-қатынас нормаларын түсінуге ықпал ететініне назар аударады. Бұл шет тілін үйрену кезінде маңызды, өйткені студенттер басқа мәдениеттермен қарым-қатынас жасауға дайын болуы керек. Тиісті дағдылары бар студенттер шет тілін үйрену кезінде байланыс орнатуда, жанжалдарды шешуде және тәжірибелерін байытуда тиімдірек [12-14].

Мәдениетаралық құзыреттілік және мәдениетаралық коммуникация тақырыбын қарастыру шет тілін үйрену кезінде студенттердің мәдениетаралық құзыреттілігін дамытуға ықпал ететін әдістер мен оқу бағдарламаларына, сондай-ақ әртүрлі педагогикалық әдістер мен ресурстардың тиімділігіне назар аудару керек [15].

Қазақстандық зерттеушілердің жұмыстарына сүйенсек, ағылшын тілін оқытуда білім алушы мен білім беруші арасындағы өзара іс-қимылдың әртүрлі аспектілеріне қатысты студенттердің үміттерін зерттеген. Өз зерттеулерінде олар шетелдік оқытушылар мен жергілікті студенттер арасындағы шынайы қарым-қатынасқа, сондай-ақ мәдени құндылықтарды оқыту мен қабылдау тәсілдеріндегі айырмашылықтарға назар аударған. Сонымен қатар, оқытушының рөлдері, көшбасшылық әдістері, уақыт пен тапсырмаларға қатынасы, студенттердің автономиясы мен жауапкершілігіне баса назар аударған. Білім беру процесінде, мәдениетаралық қарым-қатынаста құзыреттілікті дамытуға арналған зерттеулерде когнитивті, әлеуметтік, эмоционалдық және мәдени аспектілерді қамтитын мәдениетаралық құзыреттілікті қалыптастыру кезеңдері көп қарастырылған [16-17].

Екінші тілді меңгеру процесі тек тілдік дағдыларды үйренуді ғана емес, сонымен қатар мәдениетаралық қарым-қатынас барысында құзыреттілікті арттыруды да қамтиды. Бұл құзыреттілік студенттерге жаңа тілде еркін сөйлесуге ғана емес, сонымен бірге басқа мәдениеттерді түсінуге және құрметтеуге мүмкіндік береді. Осыған байланысты, екінші тілді меңгеретін студенттердің оқу тиімділігін арттыру мақсатында бірнеше ұсыныстар қарастырылады. Бұл ұсыныстар тіл үйрену процесін байыта түсіп, студенттердің мәдениетаралық қарым-қатынастағы біліктілігін жоғарылатуға бағытталған. Жасалған зерттеу жұмысының нәтижесі ретінде келесі мәдениетаралық қарым-қатынас мәнмәтініндегі шет тілін оқытуда және үйренуде аталған ұсыныстарды қолдануға болады.

Шетел тілдері мұғалімдерінің рөлін толықтай пайдалану. Шетел тілдерін үйрену барысында тілдің туа біткен иелерімен кез келген қарым-қатынас мүмкіндігін пайдалану қажет. Шетел тілдері мұғалімдері осы үшін ең жақсы кандидаттар болып табылады, және олардың көмегімен студенттер мәдени айырмашылықтарды тікелей сезіне алады. Сонымен қатар, шетелдік мұғалімдер студенттерді шетел қоғамы, мәдениеті және әдет-ғұрыптары туралы тарихи білімдермен таныстыра алады. Шетел ғалымдары мен студенттерді тілдік сыныпқа шақырып, мәдениетаралық баяндамалар жүргізуді ұсынуға болады. Сондай-ақ, шетел тілдері салондарын немесе шетел тілдерін оқыту байқауларын өткізу шетел мәдениеттерімен танысу үшін жақсы мүмкіндік береді. Шетелдік мұғалімдер этнографиялық сұхбаттарды қамтитын тапсырмаларды бейімдеу жолдарын табуы мүмкін, бұл студенттердің мәдениетаралық қарым-қатынаспен шынайы мүмкіндіктерді байытуға мүмкіндік береді. Шетелдік мұғалімдердің мәдениетаралық білім, эмпатия және Хофстеденің мәдени өлшемдер теориясын көрсетуі ықтимал екенін атап өту маңызды.

Мультимедияны пайдалану. Желілік технологиялардың жылдам дамуы мультимедиа қолдануды тіл оқыту мен үйренуде бай мәдени ақпаратпен қамтамасыз етті. Интернет-ресурстар, фильмдер мен телесериалдар студенттерге мәтіндерде сирек кездесетін мінез-құлықты бақылауға мүмкіндік береді. Тіл үйренушілер үшін «контекст» жасау тіл мен мәдениетті қалыптастыру үшін қажетті шарт болып табылады. Мультимедиялық көздер оқу материалын көрнекі және графикалық түрде ұсынады, көп ақпаратты жылдам таратады, білімді уақтылы алуға мүмкіндік береді және уақыт пен кеңістіктің шектеулерін жеңеді. Бұл мәдениетаралық коммуникацияның контекстуалды көзқарасын көрсететін үздік оқу құралдарының бірі болды. Мұғалімдер студенттерге фильмдер, бейнемазмұндар, шетелдік жаңалықтар және т.б. арқылы нақты немесе модельденген материалдарды ұсынуы мүмкін, бұл студенттердің ассоциацияларын, сәйкес иллюстрациялары мен тәжірибелерін еске түсіріп, ескі және жаңа білімдерін интеграциялау арқылы терең әрі кеңірек білім жүйесін қалыптастыруға көмектеседі. Мысалы, екінші тіл мұғалімі сабақ алдында мультимедиялық материалдарды ұсына отырып, мәдениетаралық білімдер туралы шолу жасауды, мәдени айырмашылықтармен байланысты қиындықтарды түсіндіруді және мәдени айырмашылықтардан туындаған түсінбеушіліктерді алдын ала болдырмауды ұсынуы мүмкін.

Шетел әдеби мәтіндерге талаптарды арттыру. Мұғалімдер студенттерді шетел әдеби шығармаларын, журналдар мен газеттерді оқуға бағыттауы керек, бұл мәдени фон, әлеуметтік қатынастар, мәдени әдет-ғұрыптар туралы материал жинақтауға көмектеседі. Мысалы, олар «Грек мифологиясы», «Алисаның ғажайыптар еліндегі саяхаты» және «Кішкентай әйелдер»

сияқты материалдарды оқуды ұсынуы мүмкін. Бұл тек оқу дағдыларын жақсартып қана қоймай, студенттердің дүниетанымын кеңейтеді және мәдени дәстүрлерді жақсырақ танысуға мүмкіндік береді. Сонымен қатар, әдебиетті оқыту әртүрлі халықтардың мәдениеті туралы бай білімдер береді. Ол студенттерге шетел елдерінің тарихы, экономикасы, әдет-ғұрыптары мен дәстүрлерін білуге көмектеседі. Әдебиетті оқыту мен зерттеу аударма тілінің және студенттердің ана тілінің арасындағы қашықтықты қысқартуға мүмкіндік береді.

Бірлескен оқыту ортасын қалыптастыру. Бірлескен оқытудың оқу нәтижелеріне әсері өте үлкен. Эффе́ктивті оқу әдетте мұғалімдер мен студенттер, сондай-ақ студенттер арасындағы өзара әрекеттесудің нәтижесінде пайда болады. Екінші тілдерді оқытын студенттер тек шетел тілін ғана емес, сонымен қатар өзара әрекеттесу мен ынтымақтастықты, басқалармен жұмыс істеу және оларды құрметтеу қабілетін дамытуы қажет. Оқытуды тиімдірек ету үшін мұғалімдер мүмкіндігінше бірлескен және топтық оқытуды ұйымдастыруы керек. Бірлескен оқыту барысында студенттер өзара әрекеттеседі, соның ішінде топтық талқылаулар, өзара бағалау, рецензиялау және бір-бірінен үйрену сияқты әрекеттерді қамтиды. Мысалы, сабақ алдында студенттерді шағын топтарға бөліп, пікірталас және келіссөздер арқылы шешім табуды ұйымдастыруға болады. Шешім табылғаннан кейін ол басқа топтарға ұсынылып, ең жақсы идеяларды жинау үшін қолданылады. Бірлескен оқыту студенттерге ой-өрісін кеңейтуге және келіссөздер мен әңгіме жүргізу дағдыларын дамытуға мүмкіндік береді. Екінші тілдерді оқыту сыныптарында түрлі нәсілдер мен мәдениеттерден келген студенттер бірге оқып, ынтымақтаса отырып, мәдениетаралық коммуникативті құзыреттілік пен дағдыларын нығайтады.

Аталған зерттеуден шыққан нәтижелер негізінде осы ұсыныстар студенттердің шет тілін үйренуде табысты қарым-қатынаста маңызды рөл атқаратынын айтуға болады. Мәдени айырмашылықтарды өзара түсіну, коммуникациядағы икемділік, мотивация және қазіргі заманғы технологиялардың әсері басқа зерттеушілердің қорытындыларымен сәйкес келеді және білім беру мен мәдениетаралық қарым-қатынаста өзара әрекеттестікте мәдениетаралық құзыреттіліктің маңыздылығын атап көрсетеді.

ҚОРЫТЫНДЫ

Қорытындылай келе, Гирт Хофстеденің алты мәдени өлшемін мәдениетаралық қарым-қатынас тренингіне енгізу студенттердің мәдени айырмашылықтар туралы түсінігін едәуір жақсартады. Бұл әдіс олардың мәдениетаралық өзара әрекеттесулерде тиімді шарлау қабілетін арттырып, әртүрлі мәдени контексттерде қарым-қатынастың сәтті нәтижелеріне қол жеткізуіне мүмкіндік береді. Зерттеу нәтижелері көрсеткендей, Гирт Хофстеденің мәдени өлшемдерін қолдану арқылы білім беру мен кәсіптік оқытуды жетілдіру мәдениетаралық коммуникация саласында құрылымдық көзқарасты қамтамасыз етеді, нәтижесінде түрлі жағдайларда мәдениетаралық түсіністік пен тиімділік жақсарады. Оқытушылар мен ұйымдар үшін бұл практикалық ақпарат мәдени айырмашылықтарды жақсырақ шешуге және табысты жаһандық өзара әрекеттесуді қолдауға көмектеседі. Сондықтан, бұл тәсіл мәдениетаралық қарым-қатынас пен шет тілдерін оқытуда маңызды үлес қосады. Аралық жазбаша тапсырма мен «мәдени елші» қорытынды жобасының студенттерге мәдениетаралық қарым-қатынас туралы толық түсінік беруге бағытталғанын атап өту маңызды. Бұл тапсырмалар тек теориялық білімді ғана емес, сонымен бірге оларды практикалық және нақты сценарийлерде қолдану қабілетін де бағалайды. Студенттер өте жақсы жұмыс істеді, олардың презентациялары қажырлы еңбектің және мәдениетаралық қарым-қатынасты терең түсінудің дәлелі болды. Олардың жетістіктері мен осы жобаларға қосқан үлестері мақтауға лайық және біз студенттерімізбен мақтанамыз.

ӘДЕБИЕТТЕР ТІЗІМІ

- 1 Акынжанова, А & Тимохина, Т & Кишенкова, А. Инновацияларды пайдалану арқылы коммуникативтік-тілдік кеңістікте студенттердің коммуникативтік дағдыларын қалыптастыру (2024). Bulletin of Toraighyrov University. Philology series. 83-92. 10.48081/ПНН5714, <https://doi.org/10.48081/ПНН5714>
- 2 Hofstede, G. Culture's Consequences: Comparing Values, Behaviors, Institutions and Organizations across Nations. Thousand Oaks, 2001.
- 3 Hofstede, G., & Minkov, M. Long-versus short-term orientation: new perspectives. Asia Pacific Business Review, 2010, 493-504.
- 4 Walker, A., & Dimmock, C. (2000). Insights into Educational Administration: The Need for a Cross-Cultural Comparative Perspective. Asia Pacific Journal of Education, 20(2), 11–22. <https://doi.org/10.1080/02188791.2000.10600179>, <https://doi.org/10.9707/2307-0919.1014>, https://doi.org/10.1007/978-3-031-08956-5_1124-1
- 5 Жатқанбаева А.Е. Құқықтық білім беруде мәдениетаралық коммуникация құрылымын анықтаудың маңызы (2023). 108. 10.26577/JAPJ.2023.v108.i4.02. <https://doi.org/10.26577/JAPJ.2023.v108.i4.02>
- 6 Аппасова, А.Ж. Үштілділік жағдайында студенттердің мәдениетаралық құзыреттілігін қалыптастыру (2022), 10.53355/p1010-7360-4063-f. <https://doi.org/10.53355/p1010-7360-4063-f>
- 7 Касымова Г., Шетел тілін оқытуда мәдениетаралық қатысым құзіреттілігін қалыптастырудың маңыздылығы (2016), 94-98.
- 8 Yan Gao. The Application of Hofstede's Cultural Dimension Theory to Middle School English Teaching. International Journal of Frontiers in Sociology (2021), Vol. 3, Issue 5: 100-104. <https://doi.org/10.25236/IJFS.2021.030518>
- 9 Hofstede, G. Cultures and Organizations: Software of the Mind, 2010
- 10 <https://www.hofstede-insights.com/country-comparison-tool>
- 11 Капанова, Д & Исмагулова, Г. Аймақтық мәдени зерттеулер - студенттің негізгі құзыреттілігін дамытудың интерактивті білімдік ресурсы (2022). Bulletin of Toraighyrov University. Philology series. 119-128. 10.48081/YPLO4619. <https://doi.org/10.48081/YPLO4619>
- 12 Leontyev A, Ketners K. The improvement of decision-making in the latvian tax system: cases of irreducible incompatibility taking into account reliability, equity and efficiency criteria. *Intell Econ*. 2023;17(2):322-343. <https://doi.org/10.13165/IE-23-17-2-04>
- 13 Shahini, S., Shahini, E., Koni, B., Shahini, Z., Shahini, E., Bërxolli, A. (2023). Enhanced Tomato Yield via Bumblebee Pollination: A Case Study in Durres, Albania. International Journal of Design and Nature and Ecodynamics, 18(4), 905-914.
- 14 Shahini E, Myalkovsky R, Nebaba K, Ivanyshyn O, Liubytska D. Economic and biological characteristics and productivity analysis of sunflower hybrids. *Sci Hor*. 2023;26(8):83-95.
- 15 Akylbek uulu N, Usupova N, Sartbekova N. The role of intercultural competence in successful intercultural communication of students in foreign language learning. *Sci Herald Uzhhorod Univ Ser Phys*. 2024;(55):2646-2654. <https://doi.org/10.54919/physics/55.2024.264bs6>
- 16 Yusuf Yaylaci, Aibarsha Islam. Selection and peer-review under responsibility of The Association of Science, Education and Technology-TASET, Sakarya Universitesi, Turkey. <https://doi.org/10.1016/j.sbspro.2013.10.412>
- 17 Ibragimjanovna, A. M. (2022). About the Development Competence of Students Intercultural Communicative. Central Asian Journal of Literature, Philosophy and Culture, 3(11), 350-356. Retrieved from <https://cajlpc.centralasianstudies.org/index.php/CAJLPC/article/view/615>

Материал 22.01.2025 баспаға түсті

Использование шести культурных измерений Гирта Хофстеде для обучения межкультурной коммуникации

Р.Д. Бердикулова¹, А.О. Елюбаева¹, А.А. Каирова¹, Б.О. Бектемирова¹

¹Кокшетауский университет имени Ш.Уалиханова, Кокшетау, 020000, Республика Казахстан

В статье рассматриваются шесть культурных измерений Гирта Хофстеде, которые служат структурной основой для анализа и понимания культурных различий. Эти измерения являются ключевыми элементами успешной межкультурной коммуникации и имеют потенциальные последствия для теории изучения второго иностранного языка. Методы исследования включают проведение практических занятий с применением шести культурных измерений Хофстеде, а также описание практических заданий для студентов и их результаты. Исследование акцентирует внимание на активных методах обучения, таких как групповые дискуссии, ролевые игры и кейс-стадии, что позволяет студентам применять полученные знания о культурных измерениях в реальных ситуациях. Наиболее значимые результаты исследования свидетельствуют о том, что использование шести культурных измерений Гирта Хофстеде существенно улучшает понимание участниками культурных различий и развивает навыки эффективной межкультурной коммуникации. Обучающиеся отмечают рост осведомленности о культурных особенностях других стран и улучшение гибкости в общении с представителями различных культур.

Ключевые слова: межкультурная коммуникация, Гирт Хофстеде, культура, межкультурные особенности, культурные измерения.

СПИСОК ЛИТЕРАТУРЫ

- 1 Акынжанова, А & Тимохина, Т & Кишенова, А. Формирование коммуникативных навыков студентов в коммуникативно-языковом пространстве путем использования инноваций (2024). Bulletin of Toraighyrov University. Philology series. 83-92. 10.48081/ПНН5714, <https://doi.org/10.48081/ПНН5714>
- 2 Hofstede, G. Culture's Consequences: Comparing Values, Behaviors, Institutions and Organizations across Nations. Thousand Oaks, 2001.
- 3 Hofstede, G., & Minkov, M. Long-versus short-term orientation: new perspectives. Asia Pacific Business Review, 2010, 493-504.
- 4 Walker, A., & Dimmock, C. (2000). Insights into Educational Administration: The Need for a Cross-Cultural Comparative Perspective. Asia Pacific Journal of Education, 20(2), 11–22. <https://doi.org/10.1080/02188791.2000.10600179>, <https://doi.org/10.9707/2307-0919.1014>, https://doi.org/10.1007/978-3-031-08956-5_1124-1
- 5 Жатканбаева, А.Е. Важность определения структуры межкультурной коммуникации в правовом образовании (2023). 108. 10.26577/JAPJ.2023.v108.i4.02. <https://doi.org/10.26577/JAPJ.2023.v108.i4.02>
- 6 Аппасова, А.Ж. Формирование межкультурной компетентности студентов в условиях трёхязычия (2022), 10.53355/p1010-7360-4063-f. <https://doi.org/10.53355/p1010-7360-4063-f>
- 7 Кассымова, Г. Важность формирования межкультурной коммуникационной компетенции в обучении иностранным языкам (2016), 94-98.
- 8 Yan Gao. The Application of Hofstede's Cultural Dimension Theory to Middle School English Teaching. International Journal of Frontiers in Sociology (2021), Vol. 3, Issue 5: 100-104. <https://doi.org/10.25236/IJFS.2021.030518>
- 9 Hofstede, G. Cultures and Organizations: Software of the Mind, 2010
- 10 <https://www.hofstede-insights.com/country-comparison-tool>
- 11 Капанова, Д & Исмагулова, Г. Региональные культурные исследования – интерактивный образовательный ресурс для развития ключевых компетенций студентов (2022). Bulletin of

Toraighyrov University. Philology series. 119-128. 10.48081/YPLO4619.
<https://doi.org/10.48081/YPLO4619>

12 Leontyev A, Ketners K. The improvement of decision-making in the latvian tax system: cases of irreducible incompatibility taking into account reliability, equity and efficiency criteria. *Intell Econ*. 2023;17(2):322-343. <https://doi.org/10.13165/IE-23-17-2-04>

13 Shahini, S., Shahini, E., Koni, B., Shahini, Z., Shahini, E., Bërxolli, A. (2023). Enhanced Tomato Yield via Bumblebee Pollination: A Case Study in Durres, Albania. *International Journal of Design and Nature and Ecodynamics*, 18(4), 905-914.

14 Shahini E, Myalkovsky R, Nebaba K, Ivanyshyn O, Liubytka D. Economic and biological characteristics and productivity analysis of sunflower hybrids. *Sci Hor*. 2023;26(8):83-95.

15 Akylbek uulu N, Usupova N, Sartbekova N. The role of intercultural competence in successful intercultural communication of students in foreign language learning. *Sci Herald Uzhhorod Univ Ser Phys*. 2024;(55):2646-2654. <https://doi.org/10.54919/physics/55.2024.264bs6>

16 Yusuf Yaylaci, Aibarsha Islam. Selection and peer-review under responsibility of The Association of Science, Education and Technology-TASET, Sakarya Universitesi, Turkey. <https://doi.org/10.1016/j.sbspro.2013.10.412>

17 Ibragimjanovna, A. M. (2022). About the Development Competence of Students Intercultural Communicative. *Central Asian Journal of Literature, Philosophy and Culture*, 3(11), 350-356. Retrieved from <https://cajllpc.centralasianstudies.org/index.php/CAJLLPC/article/view/615>

Материал поступил в редакцию журнала 22.01.2025

Using Geert Hofstede's Six Cultural Dimensions to teach intercultural communication

R.D. Berdikulova ¹, A.O. Yelyubayeva ¹, A.A. Kairova ¹, B.O. Bektemirova¹

¹Sh.Ualikhanov Kokshetau University, Kokshetau, 020000, Republic of Kazakhstan

This article explores Geert Hofstede's six cultural dimensions as a structural framework for analyzing and understanding cultural differences. These dimensions serve as key components of successful intercultural communication and have significant implications for second foreign language acquisition. The study employs practical lessons incorporating Hofstede's cultural dimensions, utilizing active learning methods such as group discussions, role-playing, and case studies. These interactive approaches enable students to apply their understanding of cultural dimensions in real-world contexts. The findings indicate that integrating Hofstede's framework into language learning enhances students' awareness of cultural diversity and strengthens their intercultural communication skills. Participants report a deeper understanding of other cultures and greater adaptability when interacting with individuals from diverse backgrounds. The results highlight the effectiveness of experiential learning in fostering cultural competence, offering valuable insights for language education and intercultural training.

Key words: intercultural communication, Geert Hofstede, culture, intercultural characteristics, cultural dimensions.

REFERENCES

1 A. A. Akynzhanova, T. V. Timokhina, A. Yu. Kishenova. Innovative methods and techniques in teaching the russian language in the communicative language space (2024). *Bulletin of Toraighyrov University. Philology series*. 83-92. 10.48081/IIHH5714, <https://doi.org/10.48081/IIHH5714>

2 Hofstede, G. *Culture's Consequences: Comparing Values, Behaviors, Institutions and Organizations across Nations*. Thousand Oaks, 2001.

3 Hofstede, G., & Minkov, M. Long-versus short-term orientation: new perspectives. *Asia Pacific Business Review*, 2010, 493-504.

4 Walker, A., & Dimmock, C. (2000). Insights into Educational Administration: The Need for a Cross-Cultural Comparative Perspective. *Asia Pacific Journal of Education*, 20(2), 11–22.

- <https://doi.org/10.1080/02188791.2000.10600179>,
https://doi.org/10.1007/978-3-031-08956-5_1124-1
5 Zhatkanbayeva, A.E. The importance of determining the structure of intercultural communication in legal education. Journal of actual problems of jurisprudence (2023). 108. 10.26577/JAPJ.2023.v108.i4.02. <https://doi.org/10.26577/JAPJ.2023.v108.i4.02>
6 Appasova, A.ZH. Formation of intercultural competence of students in a trilingual environment (2022), 10.53355/p1010-7360-4063-f. <https://doi.org/10.53355/p1010-7360-4063-f>
7 Kassymova, G. The importance of developing intercultural communication competence in foreign language teaching (2016), 94-98.
8 Yan Gao. The Application of Hofstede's Cultural Dimension Theory to Middle School English Teaching. International Journal of Frontiers in Sociology (2021), Vol. 3, Issue 5: 100-104. <https://doi.org/10.25236/IJFS.2021.030518>
9 Hofstede, G. Cultures and Organizations: Software of the Mind, 2010
10 <https://www.hofstede-insights.com/country-comparison-tool>
11 Kapanova, D & Ismagulova, G. Regional cultural research - interactive educational resource for the development of key competencies of students (2022). Bulletin of Toraighyrov University. Philology series. 119-128. 10.48081/YPLO4619. <https://doi.org/10.48081/YPLO4619>
12 Leontyev A, Ketners K. The improvement of decision-making in the latvian tax system: cases of irreducible incompatibility taking into account reliability, equity and efficiency criteria. *Intell Econ*. 2023;17(2):322-343. <https://doi.org/10.13165/IE-23-17-2-04>
13 Shahini, S., Shahini, E., Koni, B., Shahini, Z., Shahini, E., Bërxolli, A. (2023). Enhanced Tomato Yield via Bumblebee Pollination: A Case Study in Durres, Albania. *International Journal of Design and Nature and Ecodynamics*, 18(4), 905-914.
14 Shahini E, Myalkovsky R, Nebaba K, Ivanyshyn O, Liubytska D. Economic and biological characteristics and productivity analysis of sunflower hybrids. *Sci Hor*. 2023;26(8):83-95.
15 Akylbek uulu N, Usupova N, Sartbekova N. The role of intercultural competence in successful intercultural communication of students in foreign language learning. *Sci Herald Uzhhorod Univ Ser Phys*. 2024;(55):2646-2654. <https://doi.org/10.54919/physics/55.2024.264bs6>
16 Yusuf Yaylaci, Aibarsha Islam. Selection and peer-review under responsibility of The Association of Science, Education and Technology-TASET, Sakarya Universitesi, Turkey. <https://doi.org/10.1016/j.sbspro.2013.10.412>
17 Ibragimjanovna, A. M. (2022). About the Development Competence of Students Intercultural Communicative. *Central Asian Journal of Literature, Philosophy and Culture*, 3(11), 350-356. Retrieved from <https://cajllpc.centralasianstudies.org/index.php/CAJLPC/article/view/615>

Received: 22.01.2025

МРНТИ 16.21.29

DOI: [10.59102/kufil/2025/iss1pp316-331](https://doi.org/10.59102/kufil/2025/iss1pp316-331)

И.Т. Мухамеджанов¹, А.Д. Жакупова¹

¹Кокшетауский университет им. Ш.Уалиханова, Кокшетау, 020000, Республика Казахстан

**ОРГАНИЗАЦИЯ ПСИХОЛИНГВИСТИЧЕСКОГО ЭКСПЕРИМЕНТА
ДЛЯ АНАЛИЗА МОТИВАЦИОННОЙ РЕФЛЕКСИИ УЧАЩИХСЯ
МОНОЛИНГВОВ И БИЛИНГВОВ 7 КЛАССОВ**

Статья посвящена описанию процесса апробации психолингвистического эксперимента для анализа мотивационной рефлексии, разработанного в рамках проектного исследования ИРН АР14869264 «Мотивационная рефлексия детей в условиях моно- и билингвального формирования личности», в группе учащихся 7 классов одной из школ города